

GRZEGORZ KOWALSKI

KONSTITUCYJNE UREGULOWANIA POLITYKI SPOŁECZNEJ
A ZAPOBIEGANIE PRZESTĘPCZOŚCI
(ZAGADNIENIA OGÓLNE)

Prewencja kryminalna (profilaktyka kryminalna, zapobieganie przestępczości) *sensu largo* stanowi, nieograniczającą się do instytucji powołanych do walki z przestępczością (policji, prokuratury, sądów, zakładów karnych), szczególną dziedzinę kierowania społecznego o wielopoziomowym charakterze, realizowaną w procesie rozwiązywania ogólnych oraz wyspecjalizowanych zadań rozwoju społecznego, posiadającą przy tym hierarchię celów konkretyzowaną w aspekcie terytorialnym, czasowym oraz w odniesieniu do każdego ogniwa systemu. Zapobieganie przestępczości obejmuje rozpoznawanie, likwidowanie, neutralizowanie oraz osłabianie oddziaływania przyczyn i warunków przestępczości w ogóle, jak i konkretnych jej rodzajów, przestępczości powrotnej, a także przestępczości w pewnych rejonach lub pośród określonych grup ludności¹. Przedsięwzięcia w wyżej wymienionym zakresie przyjmują postać działań predeliktualnych podejmowanych zanim jeszcze dojdzie do popełnienia przestępstwa po to, by do niego w przyszłości nie doszło,

Dr GRZEGORZ KOWALSKI – Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Wydział Zamiejscowy Nauk Prawnych i Ekonomicznych w Tomaszowie Lubelskim, Katedra Prawa Konstytucyjnego; adres do korespondencji: e-mail: grzkowalski@interia.pl

¹ W. N. K u d r i a w c e w, G. M. M i ń k o w s k i, A. B. S a c h a r o w, *Pojęcie zapobiegania przestępczości*, [w:] W. W. K ł o c z k o w i in., *Teoretyczne podstawy zapobiegania przestępczości*, Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze 1981, s. 29; O. M. Д ж у ж а [та ін.], *Кримінологія. Навчальний посібник*, Київ: Прецедент 2004, s. 49.

bądź działań postdeliktualnych podejmowanych po dokonaniu przestępstwa po to, by nie doszło do powtórnych zachowań kryminalizowanych – recydywy². Dlatego prewencja kryminalna może mieć charakter odpowiednio profilaktyki uprzedzającej, działań zapobiegawczych podejmowanych przed naruszeniem norm prawnych (działalność *ante delictum*), bądź profilaktyki objawowej, działań zapobiegawczych następujących po popełnieniu przestępstwa (działalność *post delictum*)³.

Profilaktyczna rola prawa w ramach prewencji kryminalnej polega na regulowaniu różnych sfer życia społecznego, przez co ma dochodzić do zapobiegania pojawianiu się kryminogennych zjawisk i procesów, ich likwidowania lub przynajmniej neutralizowania negatywnej siły ich oddziaływania. Prawne uregulowanie profilaktyki przestępczości obejmuje prawotwórczą działalność państwa i jego organów, które wyznaczają w aktach normatywnych cele i zadania w zakresie zapobiegania przestępczości, podmioty powołane do realizacji zadań profilaktycznych, ich kompetencje oraz podstawowe formy i metody pracy. Elementy te składają się na tzw. zasadę legalności zapobiegania przestępczości⁴.

Trudną do przecenienia rolę w profilaktyce kryminalnej odgrywa polityka społeczna obejmująca szereg bardziej szczegółowych polityk składających się na jej przedmiot – politykę mieszkaniową, politykę systemu zabezpieczenia społecznego, politykę zatrudnienia, politykę rodzinną, politykę oświatową, politykę zdrowotną, politykę kulturalną, politykę ochrony środowiska czy w końcu politykę w zakresie prewencji i zwalczania patologii społecznych⁵. Owe polityki umożliwiają jednostce realizację potrzeb ze sfery bytu (mieszkaniowych, pomocy materialnej), sfery pozamaterialnej (w zakresie ochrony zdrowia, edukacji, kultury, rekreacji) oraz potrzeb mających charakter psy-

² J. B a f i a, *Problemy kryminologii. Dialektyka sytuacji kryminogennej*, Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze 1978, s. 119.

³ Zob. J. B ł a c h u t, A. G a b e r l e, K. K r a j e w s k i, *Kryminologia*, Gdańsk: Arche 2001, s. 471.

⁴ Д ж у ж а [та ін.], *Кримінологія. Навчальний посібник*, s. 49-50, 70-71.

⁵ Zob. J. Ž i ž k o v á, *Sociální politika, její podstata a základní charakteristika*, [w:] *Sociální politika*, V. Krebs (a kol.), Praha: ASPI 2005, s. 18; K. P o d o s k i, W. T u r n o - w i e c k i, *Polityka społeczna*, Gdańsk: Wydawnictwo UG 1993, s. 8-9. Zapobieganie przestępczości stanowi zatem integralną część polityki społecznej w sferze przeciwdziałania patologiom społecznym (zob. J. B a f i a, *Zapobieganie przestępczości*, [w:] *Zagadnienia patologii społecznej*, red. A. Podgórecki, Warszawa: PWN 1976, s. 517-518; J. Ž i ž k o v á, *Typy (modely) sociální politiky, její funkce a nástroje*, [w:] *Sociální politika*, s. 61).

chospołeczny (aktywności społecznej, satysfakcji z pracy, uznania społecznego, poczucia bezpieczeństwa)⁶. W swym całokształcie składają się więc na całą mozaikę problemów życia codziennego człowieka, których brak możliwości rozwiązania w sposób zgodny z obowiązującym porządkiem prawnym leży niejednokrotnie u podstaw przejawiania zachowań przestępnych. Służąc zaspokajaniu potrzeb społeczeństwa, a także jego rozwojowi i postępowi, polityka społeczna odgrywa istotną rolę w procesie neutralizowania konfliktów społecznych, których jednym z następstw jest przestępczość, a powstających na gruncie faktycznych nierówności występujących w społeczeństwie (dotyczy to zwłaszcza ekonomicznej dywersyfikacji społeczeństwa)⁷. Deprywacja wspomnianych potrzeb rodzi także inne patologie społeczne, które choć same nie noszą znamion bezprawia kryminalnego (np. alkoholizm, narkomania, prostytutka), to jednak są istotnymi czynnikami etiologicznymi zachowań wykraczających przeciwko normom prawa karnego. Trudno sobie wyobrazić rozwój i postęp jakiegokolwiek społeczeństwa bez walki ze zjawiskami patologii społecznej, w tym z ich najgroźniejszą dla społeczeństwa odmianą, jaką jest przestępczość. Polityka społeczna, stawiająca sobie za cel zaspokajanie potrzeb członków społeczeństwa, a co za tym idzie tworzenie warunków życia sprzyjających w sposób optymalny rozwojowi wspólnoty, obejmuje nie tylko przedsięwzięcia o charakterze opiekuńczym, wyrównujące społecznie określony standard życia różnych kategorii osób, lecz również działania o charakterze prognostyczno-planistycznym, zmierzające do kompleksowego i perspektywicznego rozwiązywania problemów w zakresie rozwoju społecznego, w tym problemu przestępczości i innych patologicznych zjawisk nękających życie społeczne⁸. Z tych względów nie można się ograniczać w walce z przestępczością do wąsko pojętej profilaktyki przestępczości, tj. prewencji kryminalno-prawnej, która jest realizowana w procesie wymierzania i wykonywania kary (poprzez karnoprawny system instytucji kryminalno-materialnych, kryminalno-procesowych oraz kryminalno-wykonawczych), lecz należy się oprzeć na szerokim rozumieniu tego pojęcia, tj.

⁶ P o d o s k i, T u r n o w i e c k i, *Polityka społeczna*, s. 8.

⁷ Jak się wskazuje, społeczna nierówność członków społeczeństwa należy do najważniejszych społecznych determinant przestępczości. Uważa się, że stabilność życia społecznego zostaje poddana poważnej próbie wówczas, gdy poziom życia bogatych warstw społeczeństwa jest ponad dziesięciokrotnie wyższy od poziomu życia ludzi należących do warstw biednych (Ю. В. А л е к с а н д р о в, *Причини та умови злочинності*, [w:] *Курс кримінології. Загальна частина*, О. М. Джужа (за заг. ред.), Київ: Юрінком Інтер 2001, s. 84).

⁸ P o d o s k i, T u r n o w i e c k i, *Polityka społeczna*, s. 15.

uwzględnić aspekty społeczno-polityczne podejmowanych działań prewencyjnych w tym zakresie⁹.

Istotą polityki społecznej nie są wprowadzone normy prawne, niemniej jednak to one właśnie w dużym stopniu określają jej kierunki, cele i sposób realizacji. Podstawowe znaczenie w tym zakresie, także jeżeli chodzi o zapobieganie przestępczości, mają postanowienia Konstytucji¹⁰:

– po pierwsze dlatego, iż zawierają one szereg norm programowych wyznaczających ogólne ramy działalności organów władz publicznych w zakresie polityki społecznej;

– po drugie dlatego, że stanowią podstawę prawną dla działań podejmowanych przez prowadzące politykę społeczną organy władzy publicznej, które mogą działać jedynie na podstawie i w granicach prawa (zob. art. 7 Konstytucji); Konstytucja bądź sama zawiera normy stanowiące podstawę prawną działania tych organów w obrębie polityki społecznej, bądź też wskazuje formy aktów normatywnych, w jakich te normy mogą być stanowione;

– po trzecie dlatego, że z nadrzędnego charakteru Konstytucji w systemie źródeł prawa Polski oraz powszechnie obowiązującego charakteru jej przepisów wynika nie tylko zakaz naruszania jej postanowień, ale też nakaz ich realizacji przez wszystkie podmioty w państwie (publiczne i prywatne).

Do zagadnień społecznych można podchodzić bądź to podmiotowo, co wyraża się w analizie sytuacji socjalnej poszczególnych grup społecznych (np. dzieci, rodzin, osób niepełnosprawnych), bądź też przedmiotowo, co polega na analizie nie sytuacji socjalnej danych grup społecznych, lecz na analizie poszczególnych problemów społecznych, z którymi te grupy się stykają (np. bezrobocie, bezdomność, stan zdrowia)¹¹. Konstytucja ujmuje ten problem w sposób kompleksowy, tzn. reguluje podstawy prawne działalności organów władzy publicznej (państwowych i samorządowych) w sferze polityki społecznej zarówno w stosunku do pewnych kategorii grup społecznych (ujęcie podmiotowe) jak i w odniesieniu do zwalczania pewnych trudności życiowych, z którymi te grupy mogą się stykać (ujęcie przedmiotowe). Pośród przepisów

⁹ Я. Ю. К о н д р а т ь е в, О. М. Д ж у ж а, *Попередження злочинів*, [w:] *Курс кримінології. Загальна частина*, О. М. Джужа (за заг. ред.), Київ: Юрінком Інтер 2001, s. 137-138.

¹⁰ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

¹¹ J. A u l e y t n e r, *Polityka społeczna w służbie rozwoju i solidarności*, „Ethos” 2000, nr 51, s. 171-176.

Konstytucji można odnaleźć szereg postanowień nakładających na organy władzy publicznej obowiązek wykonania określonych świadczeń na rzecz społeczeństwa lub określonych grup społecznych, których realizacja nie będzie obojętna dla zwalczania przez państwo przestępczości poprzez likwidację lub przynajmniej ograniczenie czynników pato- oraz kryminogennych.

Rozważając zagadnienia polityki społecznej i stanowiących jej integralną część problemów zapobiegania i zwalczania patologicznych zjawisk społecznych na gruncie przepisów Konstytucji, należy wyjść od jej art. 2 oraz 5. Pierwszy z nich stanowi, iż Polska jest demokratycznym państwem prawnym, które urzeczywistnia zasady sprawiedliwości społecznej. Stanowiąca przedmiot działalności państwa polityka społeczna zmierza właśnie do znalezienia sprawiedliwości w życiu wspólnoty poprzez podejmowanie prób w zakresie wyrównywania – występujących pomiędzy różnymi grupami społecznymi i nie znajdującymi uzasadnienia – różnic socjalnych, postrzeganych jako brak solidarności oraz czynnik hamujący rozwój społeczny¹². Realizacja zasad sprawiedliwości społecznej, o której mowa w art. 2 Konstytucji, polega na zapewnieniu równości treściowej (materialnej) w społeczeństwie, a więc na wyrównywaniu faktycznych a nie jedynie prawnych nierówności istniejących w społeczeństwie, a wynikających przede wszystkim ze zróżnicowanego statusu ekonomicznego oraz społecznego. Urzeczywistnianie zasad sprawiedliwości społecznej odgrywa przez to istotną rolę w zachowaniu pokoju społecznego, łagodząc konflikty społeczne dzięki wyrównywaniu istniejących *de facto* a nie jedynie *de iure* różnic społecznych¹³.

Z kolei drugi z przywołanych wyżej przepisów Konstytucji (art. 5), pośród zadań państwa wymienia strzeżenie niepodległości i nienaruszalności terytorium Polski, zapewnienie wolności i praw człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwa obywateli, strzeżenie dziedzictwa narodowego, zapewnienie ochrony środowiska, a także kierowanie się zasadą zrównoważonego rozwoju. Choć są to postanowienia wysoce ogólne, to można w nich jednak doszukać się podstaw działalności państwa w zakresie zapobiegania przestępczości. Bo

¹² Tamże, s. 169; Ž i ž k o v á, *Sociální politika, její podstata a základní charakteristika*, s. 28.

¹³ Brak możliwości zaspokajania swoich potrzeb na poziomie, który jest dostępny dla innych warstw społecznych, może skutkować „przeżyciem nierówności”. Rodzi ono tendencję do przyjmowania systemu wartości pozwalającego na wyładowanie negatywnych emocji – stanowiących rezultat przeżywania wymienionej sytuacji – w sposób godzący w dobra drugiego człowieka (A. G a b e r l e, *Nierozłączna triada. Przestępczość, przestępca, społeczeństwo*, Gdańsk: Wydawnictwo Arche 2003, s. 137).

czymże jest przestępstwo i przestępczość jak nie naruszeniem pewnych dóbr chronionych prawem, nielegalną ingerencją w te dobra, czy to o charakterze osobistym czy też majątkowym, którym odpowiadają konkretne prawa po stronie ofiar tych czynów, a co za tym idzie, czymże jest przestępstwo jak nie określonym stanem niebezpieczeństwa dla obywateli¹⁴?

Wskazuje się, że prawo do ochrony jednostki przed przestępczością (do bezpieczeństwa osobistego i majątku) wynika również z konstytucyjnych postanowień mówiących o przyrodzonej godności człowieka, prawie do życia, nietykalności i wolności osobistej, prawie do prywatności i czci, nietykalności mieszkania, swobodzie poruszania się i z wielu innych praw oraz swobód obywatelskich¹⁵ (zob. art. 30, 38, 41, 47, 50, 52 Konstytucji). Co więcej podkreśla się, że państwo ustanawiając na swoją rzecz monopol w dziedzinie wymiaru sprawiedliwości (zob. art. 175 ust. 1 Konstytucji), odbierając tym samym pokrzywdzonym prawo ścigania i karania sprawców za czyny popełnione na ich szkodę, przyjęło na siebie obowiązek chronienia członków społeczeństwa przed zachowaniami przestępnymi¹⁶.

Jak już wskazano, prowadzona przez państwo polityka społeczna znajduje swoje podstawy w Konstytucji, jako tym akcie normatywnym, który stoi na szczycie hierarchii źródeł prawa państwa i który to akt jest podstawą całego porządku prawnego kraju (*lex fundamentalis*)¹⁷. Na przedmiot prawa konstytucyjnego składają się bowiem normy prawne regulujące proces mający na celu zaspokajanie potrzeb społecznych – proces polityczny¹⁸. Zasadnicza część przepisów społeczno-politycznych zawarta została w rozdziale II Kon-

¹⁴ Zob. G. K o w a l s k i, *Ochrona jednostki przed przestępczością jako prawo podstawowe*, [w:] *Księga pamiątkowa z okazji 10-lecia Wydziału Zamiejscowego Nauk Prawnych i Ekonomicznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Tomaszowie Lubelskim*, red. T. Guz, M. R. Pałubska, M. Kuć, Lublin: TN KUL 2006, s. 436-437.

¹⁵ Zob. V. Z o u b e k, *Konstytucyjne prawo obywatela Republiki Czeskiej do bezpieczeństwa osobistego*, [w:] *Bezpieczny obywatel – bezpieczne państwo*, red. J. Widacki, J. Czapska, Lublin: RW KUL 1998, s. 395. Podobnie Y. Turayová, która pisze, iż państwo ma obowiązek chronić obywateli przed zamachami na ich wolności i prawa, a ci mają prawo żądać tego od władz państwowych (Y. T u r a y o v á, *Kriminologické aspekty zločinu*, Bratislava: IURA EDITION 2001, s. 82).

¹⁶ G a b e r l e, *Nierozłączna triada. Przestępczość, przestępca, społeczeństwo*, s. 195.

¹⁷ Zob. M. K r u k, *Konstytucja jako ustawa zasadnicza państwa*, [w:] *Zasady podstawowe polskiej konstytucji*, red. W. Sokolewicz, Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe 1998, s. 18; D. D u d e k, *Prawo konstytucyjne w zarysie. Wybór źródeł*, Lublin: LWP 2002, s. VIII.

¹⁸ P. S a r n e c k i, *Przedmiot prawa konstytucyjnego*, [w:] *Prawo konstytucyjne RP*, red. P. Sarnecki, Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck 2008, s. 1.

stytucji (zatytułowanym *Wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela*), a zwłaszcza w postanowieniach poświęconych wolnościom i prawom ekonomicznym, socjalnym oraz kulturalnym (art. 64-76 Konstytucji). Polityka społeczna traktowana jest obecnie jako czynnik realizujący właśnie prawa jednostki głównie o charakterze ekonomicznym i socjalnym¹⁹. Przy czym trzeba wskazać, że urzeczywistnianie konstytucyjnych praw społecznych, ekonomicznych i kulturalnych służy zarówno uprzedzającej jak i objawowej profilaktyce, gdyż może ono mieć znaczenie zarówno dla zapobieżenia „inicjacji” kryminalnej człowieka, jak też dla zapobieżenia jego powrotowi do przestępstwa (recydywie).

Należy podkreślić, iż spora grupa norm określających konstytucyjny katalog praw społecznych, ekonomicznych i kulturalnych ma szczególny, bezroszczeniowy charakter. Skutkiem tego jest to, że podmiotom, na rzecz których te prawa przyznają określone świadczenia ze strony władz publicznych, nie przysługują prawne roszczenia o wykonanie tych świadczeń przez zobowiązane do tego władze publiczne. Innymi słowy, podmioty uprawnione do wyżej wymienionych świadczeń nie mają możliwości ich dochodzenia przed sądem w przypadku ich niewykonania²⁰. Należy zauważyć, że jest to sytuacja odmienna od tej, która odnosi się do konstytucyjnych praw i wolności osobistych oraz politycznych mających charakter *par excellence* roszczeniowy. Rodzą one po stronie osób uprawnionych konkretne roszczenia w przypadku ich naruszenia, a ich dochodzenie możliwe jest na drodze sądowej. Druga różnica, zachodząca w regulacji konstytucyjnych praw oraz wolności osobistych i politycznych z jednej strony oraz socjalnych, ekonomicznych i kulturalnych z drugiej, jest taka, że w odniesieniu do tej drugiej grupy praw i wolności, Konstytucja określa pewne minimum (gwarancję minimalną tych praw i wolności), które może zostać rozszerzone w drodze ustawodawstwa zwykłego, inaczej niż w stosunku do praw i wolności osobistych, a zwłaszcza politycznych, które w sposób ścisły określają, co się komu należy, przez co ich rozszerzenie na inne podmioty wymaga zmiany Konstytucji²¹. Brak roz-

¹⁹ P o d o s k i, T u r n o w i e c k i, *Polityka społeczna*, s. 9.

²⁰ W. Z a k r z e w s k i, *Podstawowe wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela*, [w:] *Polskie prawo konstytucyjne*, red. W. Skrzydło, Lublin: Wydawnictwo Morpol 2002, s. 157-158.

²¹ Por. L. G a r l i c k i, *głos w dyskusji*, [w:] *Prawo wyborcze Rzeczypospolitej Polskiej i problemy akcesji Polski do Unii Europejskiej*, red. A. Sylwestrzak, Olsztyn: Wydawnictwo UWM 2003, s. 117. Odmienny pogląd w odniesieniu do konstytucyjnego prawa do głosowania w wyborach samorządowych wyraził Trybunał Konstytucyjny w punkcie 18.2 uzasadnienia do Wyroku z 11 maja 2005 r. (K 18/04).

zeniowego charakteru niektórych praw socjalnych jest konsekwencją ujęcia przez Konstytucję szeregu z nich jako tzw. zasad polityki państwa (zadań państwa)²², a nie konkretnych praw podmiotowych rodzących po stronie jednostek uprawnionych określone roszczenia pod adresem władz publicznych zobowiązanych do ich realizacji.

Oczywiście, przepisy Konstytucji odnoszące się do polityki społecznej kraju nie zostały ustanowione tylko w tym celu, by służyć profilaktyce kryminalnej, lecz mają szerszy zakres zastosowania. Ujmując rzecz ogólnie można powiedzieć, iż mają one za zadanie szeroko rozumiane zapewnienie utrzymania ładu i pokoju społecznego, m.in. poprzez urzeczywistnianie zasad sprawiedliwości społecznej i zapewnienie równości materialnej, polegającej na wyrównywaniu faktycznych, a nie tylko prawnych nierówności istniejących w społeczeństwie, a wynikających ze zróżnicowanej sytuacji społecznej lub ekonomicznej poszczególnych członków społeczeństwa czy grup społecznych. Nie budzi wątpliwości, że profilaktyka kryminalna odgrywa jedną z głównych ról w utrzymywaniu owego ładu i pokoju w społeczeństwie, choć oczywiście nie na zasadzie wyłączności. Jeżeli zatem postanowienia Konstytucji dotyczące polityki społecznej służą zapewnieniu pokoju społecznego, to i realizacji jej art. 83 nakładającego na każdego obowiązek poszanowania polskiego prawa, a to dlatego, że przestrzeganie prawa, będącego podstawowym regulatorem życia wspólnoty, umożliwi zachowanie społecznego spokoju, stanowiąc warunek jego istnienia. Wysoki poziom przestępczości może zagrozić nie tylko poszczególnym członkom społeczeństwa, lecz również samemu państwu i realizacji konstytucyjnego nakazu kierowania się przez nie zasadą zrównoważonego rozwoju (zob. art. 5 *in fine* Konstytucji). Dotyczy to zwłaszcza przestępnych zachowań w tzw. kręgach władzy, przejawiających się w rozmaitych patologiach życia politycznego. I nie chodzi tu tylko o korupcyjne powiązania świata biznesu oraz świata przestępczego ze światem polityki, lecz również o inne zachowania kryminalne zmierzające do obalenia konstytucyjnego ustroju państwa – poprzez likwidację opozycji, niewygodnych przeciwników politycznych itp. Zagrożenia płynące z korupcji, zwłaszcza w świecie polityki i gospodarki, stanowią istotne niebezpieczeństwa nie tylko dla stosunków społecznych, ale i praworządności oraz bezpieczeństwa

²² Zob. W. Skrzydło, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Kantor Wydawniczy Zakamycze 2002, s. 77-78; t e n ż e, *Ustrój polityczny RP w świetle Konstytucji z 1997 roku*, Kantor Wydawniczy Zakamycze 2002, s. 95-96.

całego państwa²³. Wobec powyższego przepisy Konstytucji istotnie wzmacniają przestrzeganie prawa w Polsce. A skoro jego nieprzestrzeganie może przybrać charakter bezprawia kryminalnego (postać przestępstwa), to należy uznać, że konstytucyjne przepisy, leżące u podstaw polityki społecznej, przeciwdziałają zachowaniom przestępnym. Tym samym są częścią profilaktyki kryminalnej.

BIBLIOGRAFIA

- A л е к с а н д р о в Ю. В., Причини та умови злочинності, [w:] Курс кримінології. Загална частина, О. М. Джужа (за заг. ред.), Київ: Юрінком Інтер 2001.
- A u l e y t n e r J., Polityka społeczna w służbie rozwoju i solidarności, „Ethos” 2000, nr 51, s. 169-180.
- B a f i a J., Problemy kryminologii. Dialektyka sytuacji kryminogennej, Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze 1978.
- B a f i a J., Zapobieganie przestępczości, [w:] Zagadnienia patologii społecznej, red. A. Podgórecki, Warszawa: PWN 1976.
- B ł a c h u t J., G a b e r l e A., K r a j e w s k i K., Kryminologia, Gdańsk: Arche 2001.
- D u d e k D., Prawo konstytucyjne w zarysie. Wybór źródeł, Lublin: LWP 2002.
- Д ж у ж а О.М. [та ін.], Кримінологія. Навчальний посібник, Київ: Прецедент 2004.
- G a b e r l e A., Nierozłączna triada. Przestępczość, przestępca, społeczeństwo, Gdańsk: Wydawnictwo Arche 2003.
- G a r l i c k i L., Głos w dyskusji, [w:] Prawo wyborcze Rzeczypospolitej Polskiej i problemy akcesji Polski do Unii Europejskiej, red. A. Sylwestrzak, Olsztyn: Wydawnictwo UWM 2003.
- К о н д р а т ь е в Я. Ю., Д ж у ж а О. М., Попередження злочинів, [w:] Курс кримінології. Загална частина, О. М. Джужа (за заг. ред.), Київ: Юрінком Інтер 2001.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

²³ H. Z b o r ó Ń, *Patologiczne zagrożenia demokracji w Polsce*, [w:] *Socjologiczne i ekonomiczne zagadnienia gospodarki rynkowej – szanse i zagrożenia*, red. H. Januszek, Poznań: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu 2002, s. 71-72.

- K o w a l s k i G., Ochrona jednostki przed przestępczością jako prawo podstawowe, [w:] Księga pamiątkowa z okazji 10-lecia Wydziału Zamiejscowego Nauk Prawnych i Ekonomicznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Tomaszowie Lubelskim, red. T. Guz, M. R. Pałubska, M. Kuć, Lublin: TN KUL 2006.
- K r u k M., Konstytucja jako ustawa zasadnicza państwa, [w:] Zasady podstawowe polskiej konstytucji, red. W. Sokolewicz, Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe 1998.
- K u d r i a w c e w W. N., M i ń k o w s k i G. M., S a c h a r o w A. B., Pojęcie zapobiegania przestępczości, [w:] W. W. Kłoczkow i in., Teoretyczne podstawy zapobiegania przestępczości, Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze 1981.
- P o d o s k i K., T u r n o w i e c k i W., Polityka społeczna, Gdańsk: Wydawnictwo UG 1993.
- S a r n e c k i P., Przedmiot prawa konstytucyjnego, [w:] Prawo konstytucyjne RP, red. P. Sarnecki, Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck 2008.
- S k r z y d ł o W., Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, Kantor Wydawniczy Zakamycze 2002.
- S k r z y d ł o W., Ustrój polityczny RP w świetle Konstytucji z 1997 roku, Kantor Wydawniczy Zakamycze 2002.
- T u r a y o v á Y., Kriminologické aspekty zločinu, Bratislava: IURA EDITION 2001.
- Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 11 maja 2005 r. (K 18/04).
- Z a k r z e w s k i W., Podstawowe wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela, [w:] Polskie prawo konstytucyjne, red. W. Skrzydło, Lublin: Wydawnictwo Morpol 2002.
- Z b o r o ń H., Patologiczne zagrożenia demokracji w Polsce, [w:] Socjologiczne i ekonomiczne zagadnienia gospodarki rynkowej – szanse i zagrożenia, red. H. Januszek, Poznań: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu 2002.
- Ž i ž k o v á J., Sociální politika, její podstata a základní charakteristika, [w:] Sociální politika, V. Krebs (a kol.), Praha: ASPI 2005.
- Ž i ž k o v á J., Typy (modely) sociální politiky, její funkce a nástroje, [w:] Sociální politika, V. Krebs (a kol.), Praha: ASPI 2005.
- Z o u b e k V., Konstytucyjne prawo obywatela Republiki Czeskiej do bezpieczeństwa osobistego, [w:] Bezpieczny obywatel – bezpieczne państwo, red. J. Wi-dacki, J. Czapska, Lublin: RW KUL 1998.

SOCIAL POLICY IN THE PROVISIONS OF THE CONSTITUTION
OF THE REPUBLIC OF POLAND AND CRIME PREVENTION
(GENERAL ISSUES)

S u m m a r y

Social policy plays an important role in crime prevention. Social policy includes such detailed policies as: housing policy, social security policy, employment policy, family policy, cultural policy, environmental protection policy, the policy for the prevention and fight against social pathologies. These policies enable an individual to satisfy its material or non-material needs, for example: housing; in the field of health protection, education, culture, leisure; social activity, job satisfaction, social recognition, feeling of safety. In their entirety, they constitute a whole mosaic of everyday problems of an individual, and fairly often a lack of the possibility to solve them, in accordance with the existing law, is the underlying cause of criminal behaviour. Social policy, which aims to meet the needs of the society, as well as for the development and progress of the society, plays an important role in the process of neutralizing social conflicts which can result, among others, in crime. For these reasons, in the fight against crime, we cannot restrict to a narrowly-defined crime prevention, i.e. criminal-legal prevention, which is realised in the process of imposing punishment and serving it but we should base on the broad understanding of the concept, i.e. consider sociopolitical aspects of preventive activities undertaken in this area.

The legal norms largely define directions, goals and ways of realisation of social policy in Poland. In this area, also when it comes to crime prevention, provisions of Constitution of the Republic of Poland play fundamental role because: 1) firstly, they include a series of normative statements defining the general framework of activity of public authorities in the area of social policy; 2) secondly, they constitute the legal basis for activities undertaken by public authorities in the course of realising social policy, and which may act solely on the basis and within the law; the Constitution of the Republic of Poland either itself contains provisions that constitute the legal basis of activities for those bodies in the field of social policy or defines the form of normative acts in which the standards can be established; 3) thirdly, the superior nature of the Polish Constitution in the system of sources of law in Poland and the universally binding character of its provisions results not only in the ban on breaking the provisions of the Constitution of the Republic of Poland, but also in the obligation for all subjects in the country to realize them.

Słowa kluczowe: polityka społeczna, konflikty społeczne, zapobieganie przestępczości, Konstytucja.

Key words: social policy, social conflicts, crime prevention, Constitution.